

**Psychoanalyse
& Cultuur**

Studiedag

Voortdurend onbehagen

datum: zaterdag 8 november 2025 | 10.00 – 16.45 uur

locatie: Stichting Hart | Kleine Houtweg 18 | 2012 CH | Haarlem

Programma

10.00 uur | ontvangst | 10.25 uur welkomstwoord door Trees Traversier

10.30 – 11.15 uur | Jos de Kroon | Zelfcreatie als tegengif van het onbehagen

11.15 – 12.00 uur | Simone Logtenberg | 'Beste John, het ligt niet aan de vrouwen'.

Over de fuik en uitweg van dader-slachtofferdynamiek

**12.00 – 12.45 uur | Marc De Kesel | Sexy onbehagen: reflecties over Freuds
futuristische blik**

12.45 uur | lunch

14.30 – 15.15 uur | Emy Koopman | Wie verdraagt de vernedering?

Over mannelijkheid, afweer en het verlangen naar de moederborst

**15.20 – 15.50 uur | Peter Verstraten | Introductie op films van Mijke de Jong via
filmfragmenten**

15.50 – 16.45 uur | interview met filmmaakster Mijke de Jong door Peter Verstraten

16.45 uur | afsluitende borrel

Jos de Kroon
Zelfcreatie als tegengif van het onbehagen

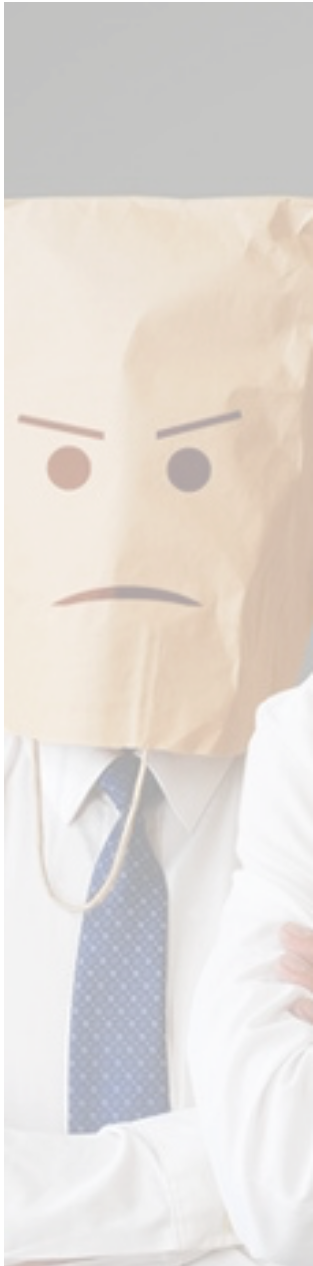
Oorspronkelijk opgeleid tot arts en daarna tot psychiater dacht Jos de Kroon in zijn training tot een heel andere wereld van denken te zijn gekomen. Hij was vertrouwd geraakt met de cybernetica van Ludwig von Bertalanffi wiens logisch in elkaar stekende systeemtheorie de mens helemaal vanuit zichzelf verklaarde – autopoietisch. Bij de objectrelatie theorie van Lacan, daarentegen, kwam het subject niet voort uit zichzelf maar van buitenaf, via de Ander. De mens was bij hem een gemankeerd wezen, een wezen dat iets miste, hetgeen contrasteerde met de invalshoek van de systeemdenkers.

Dat gemis van Lacan wil De Kroon in verband brengen met het onbehagen dat in onze tijd alom aanwezig is maar in feite nooit weg is geweest sinds de mensheid bestaat. Het antwoord op dit onbehagen is nogal divers en nooit toereikend. Het maakt eerder een essentieel deel van het subject uit.

In deze lezing probeert De Kroon uit te leggen wat de overeenkomsten en de fundamentele verschillen met de systeemtheorie zijn. Ook zet hij uiteen welke rol de psychoanalyse daarin kan spelen en opent hij een klein venster naar de psychoanalytische praktijk. Het verlangen naar het verloren object zal daarin een belangrijke rol spelen en niettemin zal het spreken aan de orde komen als drager en gedragene van het subject.

Simone Logtenberg
‘Beste John, het ligt niet aan de vrouwen’.
Over de fuik en uitweg van dader-slachtofferdynamiek

Simone Logtenberg is werkzaam als psychoanalytica met een eigen praktijk. In deze lezing gebruikt ze de publieke verontwaardiging rond het televisieprogramma *The Voice of Holland* als voorbeeld van hoe misstanden snel leiden tot een dader-slachtofferdynamiek waarin mensen tegenover elkaar komen te staan en zich niet meer in elkaar herkennen. In het denken van Melanie Klein is het vermogen ‘schuldig te zijn’ een essentiële ontwikkelingsstap naar de depressieve positie waarbij je in contact komt met je eigen schaduwkanten en de ander kan ervaren als iemand met kwaliteiten én beperkingen. Om uit de rigide dader-slachtoffer posities te komen is het volgens Jessica Benjamin nodig je in te leven in de ander vanuit de derde positie, een innerlijke psychische ruimte, zonder hiermee aangedane schade of schuld te ontkennen of relativeren. De documentaire *Blauwe ballen en andere verkrachtingsmythes* van Sunny Bergman laat zowel de valkuil van de dader-slachtofferdynamiek zien alsook de uitweg die de derde positie biedt om uit deze vicieuze cirkel te stappen waardoor reparatie en verzoening mogelijk worden.

Marc De Kesel

Sexy onbehagen: reflecties over Freuds futuristische blik

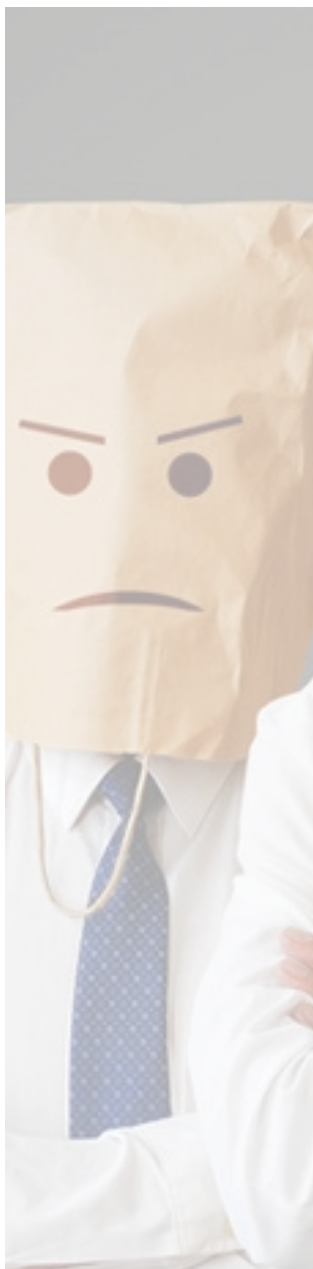
Een kleine eeuw geleden schreef Freud *Das Unbehagen in der Kultur* (1930). De tijden waren revolutionair, rechts revolutionair. Het fascisme was al aan de macht in Italië en amper een paar jaar later zouden Duitsland, Spanje, Portugal en vele andere landen volgen. Een torenhoog onbehagen werd de wereld in geschreeuwd in ongezouten rechtse toonaarden en haalde het morele, politieke en culturele leven genadeloos overhoop. Niet dat Freud in de wereld om hem heen geen redenen voor dat onbehagen zag, maar hij zag tegelijk hoe hardnekkig dat onbehagen de feiten kon negeren en die ‘trumpiaans’ naar zijn hand zetten. En ook toen ging dat artificieel bij elkaar gelogen, opgefokte onbehagen er bij de meerderheid van de bevolking in als zoete koek. Niets behaaglijker dan een massaal geschreeuwd onbehagen. Honderd jaar na Freud lijkt zijn psychoanalyse behoorlijk *out*. Of hebben we toch weer een freudiaanse insteek nodig, willen we enig inzicht krijgen in dat behaaglijke onbehagen waarin onze huidige cultuur zo gevaarlijk blind lijkt te dobberen? Is Freuds blik, in plaatst van *out*, niet juist futuristisch? In zijn lezing laat De Kesel zien hoe urgent én verfrissend die freudiaanse insteek kan zijn.

Emy Koopman

Wie verdraagt de vernedering?

Over mannelijkheid, afweer en het verlangen naar de moederborst

In deze lezing verkent schrijver Emy Koopman, die is opgeleid tot psycholoog en gepromoveerd als literatuurwetenschapper, de botsing tussen vrouwen die opkomen voor hun rechten en mannen die vasthouden aan een conservatieve of macho-interpretatie van mannelijkheid. Teruggrijpend op Freuds klassieke essay ‘Het onbehagen in de cultuur’, op de afweermechanismen die Anna Freud heeft uitgedacht en op de analyse van misogynie door filosofe Kate Manne, geeft zij een mogelijk antwoord op de vraag wat er mis is met deze mannen, inclusief Freud zelf (#nietallemannen). Ook de manosphere – die zij heeft bestudeerd voor het programma Paradijs Canada – en Chuck Palahniuks *Fight Club* komen hierbij aan bod.

Peter Verstraten Introductie op films van Mijke de Jong via filmfragmenten

In een introductie op het werk van De Jong zoomt Peter Verstraten in op drie van haar films, omdat die meer nog dan andere titels onbehagen oproepen. De Jong maakte het beklemmende *Brozer* (2014), een vervolg op haar *Broos* (1997) over vijf zussen. In *Brozer* is actrice Leonoor Pauw ernstig ziek, en de film herneemt de oorspronkelijke rolverdeling als ‘zussen’, maar schakelt ook over naar non-fictie, waarbij ze bevriende actrices zijn die meemaken hoe Pauw daadwerkelijk gaat sterven. In *Tussenstand* (2009) hebben twee exen acht verhitte gesprekken, die worden doorsneden met scènes van hun puberzoon die zich nauwelijks raad weet met zichzelf. En in het meesterlijke *God Only Knows* (2018) hebben twee zussen uiteenlopende methodes om hun broer bij te staan die vlak voor Pasen psychotisch is geworden mede onder invloed van verontrustende nieuwsberichten.

Interview met filmmaakster Mijke de Jong door Peter Verstraten

Sinds halfweg jaren tachtig maakt Mijke de Jong televisieseries, telefilms en bioscoopfilms, terwijl ze momenteel werkt aan een documentaire over de Amsterdamse burgemeester Femke Halsema. Haar films zijn uiteenlopend van aard, maar hebben wel als gemene deler dat De Jong de tijdgeest op zijn staart wil trappen – niet zelden in een stijl die doet denken aan de aanpak van de Waalse broers Jean-Pierre en Luc Dardenne. Kenmerkend aan het werk van De Jong is dat er bij haar vaak iets op het spel staat, waardoor haar werk aanleiding geeft tot sociale reflectie. Hoe verweer je je als kind tegen pesterijen (in *Bluebird*)? Waarom gaat een weldenkende tiener in zee met een jihad-strijder (in *Layla M.*)? Kunnen we meegaan in het perspectief van een ongepolijste tiener die verwoed zoekt naar haar biologische moeder (in het met een Gouden Kalf voor beste film bekroonde *Joy*)? En in *Along the Way* (2022) volgen we de uit Afghanistan gevluchte 19-jarige tweelingzussen te midden van smokkelaars en dealers.

Inschrijving: € 60,- inclusief koffie/thee, lunch en een drankje

Reserveren vóór 1 november door dit bedrag over te maken op
NL 77 INGB 0007583937 van Stichting Psychoanalyse en Cultuur o.v.v ‘Studiedag 2025’